

Секція Право	
УДК 349	
Дата першого надходження статті до видання	2026-02-05
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-02-10
Дата публікації/оприлюднення	2026-02-22

Правове регулювання модернізації системи соціального забезпечення: від «сервісної держави» до цифрової трансформації та бюджетних гарантій

Діана КАЛЯМАНСЬКА

здобувач першого освітньо-кваліфікаційного
рівня вищої освіти, спеціальність 081 Право
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

Катерина ТАРАСЕНКО

здобувач першого освітньо-кваліфікаційного
рівня вищої освіти, спеціальність 081 Право
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

Науковий керівник: Леонід ОСТАПЕНКО

доктор юридичних наук, професор кафедри цивільного права та процесу
Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету
«Львівська політехніка»

Анотація. Актуальним сьогодні є формування нової архітектури соціальної безпеки України, яка здатна ефективно функціонувати в умовах екстремальних навантажень, спричинених повномасштабною війною та необхідністю прискореної європейської інтеграції. Стаття висвітлює проблему правового регулювання модернізації системи соціального забезпечення крізь призму переходу від традиційних адміністративних підходів до концепції «сервісної держави», де ключовим інструментом виступає цифрова трансформація та надійні бюджетні гарантії. Глибокий аналіз сучасного стану галузі дозволяє стверджувати, що застарілі механізми розподілу допомоги потребують негайного переосмислення на засадах проактивності та людиноцентризму.

У статті обґрунтовується необхідність розмежування категорій «соціальний захист» та «соціальне забезпечення» як фундаментальної передумови для розробки несутеренційної стратегії реформування. Методами дослідження були системно-структурний аналіз, який дозволив розглянути соціальну сферу як складний організм; порівняльно-правовий метод, використаний для зіставлення вітчизняної практики із регламентами ЄС та положеннями Європейської соціальної хартії; а також метод прогностичного моделювання для окреслення шляхів подолання «цифрового розриву» та оптимізації бюджетних видатків у післявоєнний період. Такий методологічний

інструментарій забезпечив всебічне охоплення правових, фінансових та технологічних аспектів модернізації.

У статті аналізується вплив автоматизації на реалізацію соціальних прав, зокрема в контексті діяльності Єдиної інформаційної системи соціальної сфери та застосування алгоритмічних рішень при наданні допомоги внутрішньо переміщеним особам. Автори статті вважають, що впровадження новітніх інформаційних технологій є не просто технічним оновленням, а ціннісною зміною парадигми взаємодії держави та громадянина, де держава бере на себе роль активного провайдера послуг. Окрему увагу приділено ризикам «цифровізації», що можуть призводити до дискримінації вразливих груп населення, та необхідності створення правових запобіжників проти алгоритмічних помилок.

У роботі зроблено висновок, що модернізація системи соціального забезпечення є невід'ємною частиною національної безпеки та збереження людського капіталу України. Особлива увага приділяється поняттям «сервісна держава», «цифрова трансформація» та «бюджетні гарантії» як тріаді, на якій має базуватися післявоєнна відбудова. Встановлено доцільність гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами координації систем соціального захисту. Автори пропонують власні пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання, зокрема через створення спеціалізованих захищених соціальних фондів та спрощення цифрових процедур ідентифікації для ветеранів та постраждалих від агресії осіб.

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціальний захист, модернізація, сервісна держава, цифрова трансформація.

Legal regulation of the modernization of the social security system: from the “service state” to digital transformation and budgetary guarantees

Leonid Ostapenko

Doctor of Law, Professor of the Department of Civil Law and Procedure
Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University, Lviv

Diana Kaliamanska

student of higher education
first (bachelor's) level specialty 081 Law
Institute of Jurisprudence and Psychology
Lviv Polytechnic National University

Kateryna Tarasenko

student of higher education
first (bachelor's) level specialty 081 Law
Institute of Jurisprudence and Psychology
Lviv Polytechnic National University

Abstract. The formation of a new architecture of social security in Ukraine, capable of functioning effectively under conditions of extreme pressure caused by the full-scale war and the need for accelerated European integration, is highly relevant today. The article highlights the issue of legal regulation of the modernization of the social security system through the prism of the transition from traditional administrative approaches to the concept of a “service state,” where digital transformation and reliable budgetary guarantees act as key instruments.

An in-depth analysis of the current state of the sector allows the authors to assert that outdated mechanisms of benefit distribution require immediate reconsideration based on the principles of proactivity and human-centeredness.

The article substantiates the necessity of distinguishing between the categories of “social protection” and “social security” as a fundamental prerequisite for developing a coherent reform strategy. The research methods included a systemic-structural analysis, which made it possible to examine the social sphere as a complex organism; a comparative legal method used to compare domestic practice with EU regulations and the provisions of the European Social Charter; as well as a method of prognostic modeling to outline ways to overcome the “digital divide” and optimize budget expenditures in the post-war period. Such a methodological toolkit ensured comprehensive coverage of the legal, financial, and technological aspects of modernization.

The article analyzes the impact of automation on the implementation of social rights, particularly in the context of the functioning of the Unified Information System of the Social Sphere and the application of algorithmic solutions in providing assistance to internally displaced persons. The authors argue that the introduction of the latest information technologies is not merely a technical upgrade, but a value-based shift in the paradigm of interaction between the state and the citizen, in which the state assumes the role of an active service provider. Particular attention is paid to the risks of “digitalization,” which may lead to discrimination against vulnerable population groups, and to the necessity of creating legal safeguards against algorithmic errors.

The paper concludes that the modernization of the social security system constitutes an integral component of national security and the preservation of Ukraine’s human capital. Special attention is given to the concepts of the “service state,” “digital transformation,” and “budgetary guarantees” as a triad on which post-war reconstruction should be based. The expediency of harmonizing national legislation with European standards for the coordination of social protection systems is established. The authors propose their own recommendations for improving legal regulation, particularly through the creation of specialized protected social funds and the simplification of digital identification procedures for veterans and persons affected by aggression.

Keywords: social security, social protection, modernization, service state, digital transformation.

Вступ

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку української державності позначений критичною необхідністю докорінного реформування соціальної сфери, яка тривалий час залишалася обтяженою радянськими рудиментами та надмірною бюрократизацією. Проблема полягає у глибокій асиметрії між конституційно закріпленими деклараціями про «соціальну державу» та реальними механізмами їх реалізації, що в умовах повномасштабної збройної агресії та економічної нестабільності створює загрозу соціальному колапсу. Відсутність чіткої правової стратегії переходу до моделі проактивної сервісної підтримки гальмує не лише процес відновлення справедливості, а й інтеграцію України до єдиного соціального простору Європейського Союзу.

Гострота питання посилюється безпрецедентним зростанням кількості отримувачів соціальної допомоги, насамперед серед ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та родин загиблих захисників, що потребує принципово нових підходів до управління публічними фінансами та цифровізації управлінських процесів. В умовах обмеженості бюджетного ресурсу виникає гостра потреба у верифікації виплат та усуненні корупційних ризиків, що неможливо без створення цілісного цифрового

середовища. Отже, модернізація системи соціального забезпечення виступає сьогодні не просто галузевим завданням, а стратегічним пріоритетом виживання нації та утвердження принципів верховенства права.

На заваді успішному реформуванню стоїть також термінологічна невизначеність та суперечливість правових норм, що регулюють різні види соціальної підтримки. Системна колізійність між актами, прийнятими у різні часові періоди, призводить до неоднозначності судової практики та порушення принципу правової визначеності для громадян. Необхідність розробки ефективного правового інструментарію, який би поєднував цифрову гнучкість із залізними бюджетними гарантіями, детермінує актуальність обраної теми дослідження та потребує глибокого наукового осмислення.

Аналіз досліджень проблеми. Питанням правового регулювання модернізації системи соціального забезпечення у своїх наукових працях висвітлювали такі українські вчені та автори, як А. О. Панченко, яка досліджувала концептуальні відмінності між категоріями захисту та забезпечення; Д. А. Пунтус, що здійснив ґрунтовний аналіз принципів права соціального забезпечення; та О. І. Галушко, яка зосередила увагу на гарантуванні гідного рівня життя як ключовому ціннісному орієнтирі. Теоретичне підґрунтя соціальних прав людини у контексті сучасних викликів аналізував Ю. Мельник, тоді як Н. Черевко акцентувала на важливості імплементації положень Європейської соціальної хартії.

Цифрова трансформація та ризики автоматизації соціальної сфери стали предметом прискіпливої уваги Г. А. Трунової, а фінансово-бюджетні аспекти видатків на соціальні потреби детально розкрито у спільних розвідках Н. В. Ліщук та К. В. Зінгер. Питання забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб досліджував І. Карпич, а проблеми грошового забезпечення військовослужбовців та їхнього судового захисту висвітлені у працях О. Г. Середи, О. М. Шевчука та А. О. Антонюка. Міжнародний аспект та роль неурядових організацій у підтримці вразливих груп населення стали об'єктом аналізу А. І. Донія та К. С. Лісової.

Попри значну кількість напрацювань, динамічність змін у законодавстві періоду воєнного стану та стрімкий розвиток цифрових технологій потребують подальшого синтезу існуючих підходів. Зокрема, недостатньо розкритим залишається питання гармонізації алгоритмічних методів управління із принципами соціальної справедливості в умовах післявоєнної відбудови, що і зумовлює необхідність цього дослідження.

Метою дослідження є комплексний аналіз правового регулювання модернізації системи соціального забезпечення в Україні в умовах глобальних викликів, визначення ролі цифровізації та бюджетних механізмів у забезпеченні гідного рівня життя громадян, а також формулювання обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення законодавства на шляху до європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Сучасна парадигма розвитку правової системи України характеризується інтенсивним пошуком оптимальних механізмів гарантування соціальних прав людини. Цей процес зумовлений глибокими внутрішньодержавними трансформаціями та безпрецедентними зовнішніми викликами, серед яких ключове місце посідає необхідність адаптації соціальних інститутів до умов повномасштабної збройної агресії російської федерації.

Розпочинаючи комплексний аналіз даної проблематики, слід наголосити, що модернізація соціальної сфери виступає не лише технічним оновленням управлінських процесів, а є фундаментальною ознакою переходу до моделі «сервісної держави», де людина, її права та свободи визнаються найвищою соціальною цінністю. У цьому контексті правове регулювання вимагає передусім термінологічної прецизійності та доктринальної визначеності.

Конституція України [1] закладає фундамент соціальної захищеності, визначаючи право громадян на забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття та у старості.

Проте, як ґрунтовно доводить А. О. Панченко, у вітчизняному законодавчому масиві тривалий час спостерігається системне ототожнення категорій «соціальний захист» та «соціальне забезпечення» [2, с. 476].

На нашу думку, розмежування цих понять є критично важливим для формування несуперечливої стратегії модернізації. Якщо соціальний захист ми розглядаємо як розгалужений комплекс організаційних, юридичних та превентивних заходів держави, спрямованих на попередження соціальних ризиків, то соціальне забезпечення є безпосереднім механізмом передачі матеріальних благ та послуг індивіду для нейтралізації наслідків таких ризиків.

Фундаментальну роль у забезпеченні архітектурної цілісності соціальної сфери відіграють принципи права соціального забезпечення, які слугують своєрідним ціннісним орієнтиром для законотворця.

Д. А. Пунтус пропонує розглядати ці принципи не як абстрактні ідеї, а як офіційно визнані правові засади, що знайшли відображення в нормах соціально-забезпечувального законодавства та містять узагальнені вимоги до методів регулювання [3, с. 184].

Дослідник виокремлює такі їхні сутнісні ознаки:

1. нормативність та обов'язковість, що детермінує поведінку суб'єктів владних повноважень;
2. здатність відображати об'єктивні суспільні потреби через призму правових конструкцій;
3. орієнтуюча функція, яка формує модель бажаного стану соціальної захищеності;
4. роль універсального регулятора, що дозволяє судам розв'язувати складні правові колізії на засадах справедливості.

Важливим вектором модернізації правового поля України є практична реалізація принципу гарантування гідного рівня життя особи. О. І. Галушко у своєму дослідженні акцентує увагу на тому, що цей принцип перебуває у нерозривному зв'язку із основоположними засадами гуманізму та верховенства права [4, с. 95].

На наше переконання, гідність людини в аспекті соціального забезпечення не може зводитися лише до виплати мінімальних сум, що ледь покривають фізіологічні потреби. Гідний рівень передбачає створення державою таких умов, за яких індивід зберігає соціальну активність та має доступ до базових послуг догляду, медичної підтримки та культурного розвитку навіть за умови настання складних життєвих обставин.

Аналіз гарантій соціальних прав дозволяє виявити глибоку суперечність між конституційними деклараціями та реальними можливостями бюджетної системи, особливо в періоди економічної нестабільності.

Ю. Мельник підкреслює, що досконалість сучасного юридичного механізму має визначатися його здатністю забезпечити саме життєво важливі потреби людини, а не лише формальне виконання процедурних норм [5, с. 35].

В умовах воєнного стану це завдання набуває характеру національної безпеки, оскільки ефективний соціальний захист стає запобіжником проти маргіналізації населення та фактором збереження людського капіталу держави.

Значний імпульс для оновлення вітчизняної доктрини надає Європейська соціальна хартія (переглянута), яка виступає стандартом «належного соціального врядування» на континенті.

Н. Черевко зазначає, що Хартія є визначальним документом, який заклав основи для формування єдиних європейських соціально-економічних стандартів [6, с. 194].

Попри те, що Україна ратифікувала Хартію ще у 2006 році, ми спостерігаємо певний консерватизм у імплементації її найбільш витратних положень. На нашу думку, вибірковий підхід до виконання статей Хартії створює ситуацію правової фрагментарності, що перешкоджає повноцінній євроінтеграції соціальної сфери України.

Відповідно до положень Закону України «Про соціальні послуги» [7], вектор модернізації сьогодні спрямований на впровадження інклюзивності та проактивності. Це означає перехід від пасивного очікування звернення громадянина до моделі, де соціальні служби самостійно ідентифікують потреби особи та пропонують шляхи їх задоволення. Така стратегія є ключовим елементом «сервісної держави», яка сприймає отримувача допомоги як клієнта, чиї потреби мають бути задоволені максимально ефективно та без зайвих бюрократичних зволікань.

Особливості нормативно-правового регулювання в Європейському Союзі демонструють успішний досвід координації національних систем соціального захисту. А. А. Пилипенко наголошує, що ключові Регламенти ЄС спрямовані передусім на те, щоб страхові внески, зроблені особою в одній державі, гарантували їй право на захист у будь-якій іншій країні-учасниці Союзу [8, с. 102]. Для України, з огляду на стратегічний курс на вступ до Європейського Союзу, адаптація до цих правил є критичною умовою забезпечення свободи пересування робочої сили та соціальної стабільності в межах майбутнього членства.

Можна стверджувати, що теоретична модернізація системи соціального забезпечення в Україні має ґрунтуватися на синергії національних конституційних традицій та європейських стандартів. Встановлено, що ключовим викликом залишається перехід від декларативного гуманізму до реального забезпечення гідності особи через конкретні правові механізми. Викладені засади створюють логічне підґрунтя для переходу до аналізу інструментів цифрової трансформації як засобу реалізації означених принципів у практичній площині.

Цифрова трансформація системи соціального забезпечення виступає сьогодні найбільш динамічним вектором модернізації, який здатен кардинально змінити характер взаємодії між громадянином і державою. Впровадження новітніх інформаційних технологій дозволяє не лише прискорити обробку даних, а й усунути людський фактор як потенційне джерело корупції чи помилок. Водночас масштабне застосування алгоритмів у прийнятті соціально значущих рішень породжує нові виклики, які потребують глибокого правового осмислення та встановлення чітких етичних меж.

Г. А. Трунова у своєму дослідженні слушно акцентує увагу на тому, що автоматизовані системи можуть мимоволі посилювати існуючу нерівність та загострювати проблему «цифрового розриву». Дослідниця аналізує міжнародні кейси, де алгоритмічні помилки призводили до масового порушення прав вразливих груп населення на отримання допомоги. На нашу думку, українська модель цифровізації, що втілюється через Єдину інформаційну систему соціальної сфери, має бути побудована на принципі «людиноцентричної автоматизації», де за кожним критичним рішенням зберігається можливість ручного перегляду та вмотивованого оскарження [9, с. 437-438].

Концепція «сервісної держави» у цифрову епоху знаходить своє відображення у переході до проактивного надання послуг. О. І. Галушко зазначає, що сучасна стратегія модернізації ґрунтується на повній зміні парадигми: державні сервіси мають самі «знаходити» людину завдяки глибокій інтеграції державних реєстрів та

автоматизованому обміну даними між Пенсійним фондом України, Державною податковою службою та органами соціального захисту [4, с. 110].

Вважаємо за доцільне підкреслити, що така консолідація персональної інформації вимагає безпрецедентного рівня кіберзахисту, оскільки будь-який витік даних в умовах війни може мати катастрофічні наслідки для безпеки громадян.

Бюджетні аспекти цифрової модернізації також є визначальними для виживання системи у кризовий період. Н. В. Ліщук та К. В. Зінгер наголошують, що вдосконалення цифрових механізмів контролю за видатками сприяє передусім цільовому використанню публічних коштів та підвищенню транспарентності всього бюджетного процесу [10, с. 394].

Завдяки автоматизованій верифікації виплат держава отримує інструмент для ефективного виявлення зловживань та «двійників» у списках отримувачів, що дозволяє перерозподілити обмежені ресурси на користь тих, хто дійсно перебуває за межею бідності.

Особливої актуальності набуває цифровізація сервісів для внутрішньо переміщених осіб, чия кількість в Україні наприкінці 2024 року перевищила позначку в 4,6 млн осіб. І. Карпич вказує, що такий масштаб міграції створив критичне навантаження на фізичну інфраструктуру соціальної сфери, що зробило цифровізацію єдиним шляхом до порятунку системи [11, с. 100].

Впровадження мобільних додатків та електронних кабінетів дозволило мільйонам переселенців отримувати довідки та виплати без фізичної присутності в чергах. Проте, на наше переконання, держава не повинна відмовлятися від офлайн-каналів обслуговування, аби не допустити дискримінації осіб літнього віку, які не володіють цифровими навичками.

Згідно із положеннями Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [12], цифрові інструменти мають стати фундаментом для повноцінної соціальної та економічної адаптації громадян на новому місці проживання.

Разом з тим, як зазначає О. Г. Середа, динамічність законодавства в умовах воєнного стану часто випереджає технічні можливості оновлення систем, що призводить до тимчасових правових колізій при нарахуванні нових видів допомоги [13, с. 157]. Це вимагає від розробників державного програмного забезпечення вищого рівня гнучкості та відповідності принципу правової визначеності.

Судова практика в умовах воєнного стану також зазнає цифрової трансформації через систему «Електронний суд». О. М. Шевчук та А. О. Антонюк підкреслюють, що дистанційний доступ до правосуддя став вагомим чинником захисту соціальних прав громадян, які перебувають у зоні бойових дій або виїхали за кордон [14, с. 28]. Це особливо важливо у спорах щодо грошового забезпечення військовослужбовців, де кожний день затримки рішення суду може негативно вплинути на виживання родини захисника.

Постанова Кабінету Міністрів України № 168 [15] запровадила систему додаткових винагород для військових, проте практика виявила низку технічних та правових труднощів у їхній автоматичній інтеграції до пенсійної бази. На нашу думку, цифрові реєстри мають бути уніфіковані таким чином, щоб будь-яка законна виплата, з якої сплачено соціальний внесок, автоматично враховувалася при розрахунку майбутнього забезпечення без потреби у паперових підтвердженнях, що відповідатиме принципу автоматизму соціального страхування.

Роль міжнародних організацій у процесі цифровізації соціальної сфери України є визначальною. А. І. Доній та К. С. Лісова зазначають, що такі структури як ЮНІСЕФ та ПРООН не лише надають фінансову допомогу, а й допомагають будувати сучасні аналітичні платформи для моніторингу потреб найбільш вразливих груп населення [16, с. 239].

Співпраця з міжнародними партнерами дозволяє Україні імплементувати кращі світові практики захисту даних, що є необхідною умовою для майбутнього приєднання до єдиного цифрового простору Європейського Союзу.

Можна сказати, що цифрова трансформація є невід'ємним інструментом модернізації, який здатний забезпечити реальну ефективність соціального права. Однак встановлено, що технології не мають стати самоціллю; вони повинні слугувати засобом зміцнення гарантій людської гідності. Результати проведеного аналізу свідчать про потребу у створенні надійних правових запобіжників, які б гарантували, що автоматизація соціальної сфери здійснюватиметься виключно на засадах верховенства права та соціальної справедливості.

Завершальним етапом аналізу правового регулювання модернізації є дослідження механізмів бюджетного гарантування та специфіки захисту прав особливих категорій населення, передусім військовослужбовців, ветеранів та осіб, які постраждали від війни. Бюджетна стабільність в умовах сьогодення виступає не просто економічним показником, а фундаментом національної стійкості, оскільки від прозорості та справедливості розподілу публічних фінансів залежить рівень довіри суспільства до держави та її інституцій.

Важливий правовий висновок щодо передбачуваності соціальних реформ міститься у Постанові Верховного Суду від 15 січня 2024 року у справі № 240/22910/22 [17]. Суд акцентував увагу на тому, що держава має право на зміну правового регулювання у сфері соціального забезпечення задля досягнення легітимної мети, проте таке реформування не повинно порушувати очікування осіб на стабільність свого правового статусу.

На наш погляд, бюджетне планування у післявоєнний період має базуватися на довгострокових стратегіях, які б унеможливлювали практику раптового скорочення соціальних гарантій для тих, хто вже набув право на пільги.

У контексті бюджетних гарантій слід звернути увагу на аргументи Н. В. Ліщук, яка підкреслює, що правове забезпечення видатків на соціальний захист ґрунтується на жорсткій ієрархії нормативних актів, де Конституція України та Бюджетний кодекс встановлюють межі свободи дій виконавчої влади [10, с. 395].

В умовах воєнного стану пріоритетність оборонних витрат є беззаперечною, проте держава зобов'язана зберігати мінімальний стандарт життя, нижче якого соціальний захист втрачає свою гуманістичну сутність. Вважаємо, що створення спеціалізованих соціальних фондів, наповнення яких було б захищеним від перерозподілу, дозволить забезпечити сталість виплат навіть за умови критичного дефіциту.

Соціально-правовий захист військовослужбовців та їхніх сімей вимагає якісно нової моделі забезпечення, яка б відповідала особливому характеру їхньої діяльності.

О. М. Шевчук та А. О. Антонюк зазначають, що право на судовий захист щодо грошового забезпечення є невід'ємною складовою конституційного статусу захисників, і будь-які процедурні перепони на шляху до правосуддя мають бути усунуті [14, с. 30].

На нашу думку, модернізація системи має йти шляхом спрощення процедур доведення участі в бойових діях, де цифрові записи стають безумовною підставою для виплат без принизливого збору паперових довідок.

Проблема неврахування бойових виплат у базу розрахунку пенсій залишається одним із найбільш гострих питань сучасної юридичної дискусії. О. Г. Середа обґрунтовує необхідність перегляду поточної консервативної позиції органів Пенсійного фонду України, вказуючи на досвід провідних демократичних держав, де будь-яка надбавка за ризик життям включається до пенсійної бази [13, с. 158].

Ми переконані, що відновлення справедливості у цьому питанні є не лише фінансовим, а насамперед моральним обов'язком держави перед тими, хто зупинив ворога.

У межах виконання міжнародних зобов'язань Україна продовжує активну співпрацю з ООН та Міжнародним комітетом Червоного Хреста. А. І. Доній та К. С. Лісова зазначають, що в умовах війни діяльність міжнародних організацій у сфері соціального забезпечення набула критичної ваги, особливо щодо підтримки біженців та родин полонених [16, с. 240].

Соціальний захист цих категорій має бути інтегрований у загальнодержавну систему гарантій, що дозволить уникнути хаотичності у наданні допомоги та забезпечити її адресність.

Реалізація права на соціальне житло, за висновками О. І. Галушко, перебуває сьогодні на етапі переходу від застарілих радянських моделей до сучасних європейських механізмів оренди та субсидювання [4, с. 155].

Впровадження інноваційних програм пільгового іпотечного кредитування (наприклад, «Оселя») та створення фондів тимчасового житла для переселенців є важливими кроками. На наше переконання, повоєнна відбудова України має базуватися на принципах універсального дизайну та повної безбар'єрності, що потребуватиме значних бюджетних асигнувань та жорсткого антикорупційного моніторингу.

Система обов'язкового соціального страхування має стати ключовим інструментом мінімізації навантаження на прямі бюджетні видатки у довгостроковій перспективі. Диференціація рівня забезпечення залежно від страхового стажу та реального вкладу особи, як зауважують дослідники, сприяє стабільності публічних фінансів та стимулює громадян до офіційної зайнятості. Вважаємо за доцільне розглянути можливість впровадження додаткових накопичувальних рівнів соціального страхування, які б дозволили кожному громадянину самостійно формувати свій рівень добробуту понад державний мінімум.

Аналіз результатів проведеного дослідження дозволяє виокремити низку системних проблем, що стримують ефективну модернізацію сфери соціального забезпечення. Насамперед, ми констатуємо наявність значної правової фрагментарності та концептуальної невизначеності. Відсутність єдиного кодифікованого акта (Соціального кодексу України) призводить до того, що норми розкидані по сотнях підзаконних актів, які часто суперечать один одному. Практичним кейсом цієї проблеми є ситуація, коли ВПО стикаються із відмовою у виплатах через розбіжності у реєстраційних даних різних реєстрів, що вимагає від особи проходження тривалих процедур «ручного» підтвердження статусу.

Другою критичною проблемою є ризик цифрової дискримінації та «алгоритмічної несправедливості». Незважаючи на успіхи системи «Дія» та ЄІССС, ми спостерігаємо випадки, коли автоматизоване припинення виплат відбувається на основі некоректних даних без належного повідомлення громадянина. Для літніх людей у сільській місцевості, які не мають стабільного доступу до інтернету або цифрових навичок, перехід до «тільки цифрових» сервісів стає непереборним бар'єром на шляху до отримання життєво необхідної допомоги. Крім того, кіберзагрози в умовах війни створюють ризик втрати або модифікації персональних даних, що може паралізувати систему виплат на національному рівні.

Третя проблема стосується дефіциту бюджетних гарантій та несправедливості у пенсійному забезпеченні військових. Чинна судова практика, зафіксована у численних спорах із Пенсійним фондом, підтверджує, що держава часто намагається обмежити перерахунок пенсій ветеранам, ігноруючи нові види грошового забезпечення (додаткові винагороди). Це створює відчуття соціальної несправедливості у найбільш патріотичній частині суспільства. Бюджетне планування залишається занадто залежним від поточної ліквідності, що унеможливорює реалізацію довгострокових програм соціальної реабілітації та забезпечення житлом.

З огляду на викладене, на наше переконання, шляхи вдосконалення мають пролягати через наступні вектори:

1. Законодавча консолідація: необхідно прискорити розробку та прийняття Соціального кодексу України, який би уніфікував понятійний апарат та встановив чітку ієрархію виплат, усунувши дублювання функцій різних органів. Це дозволить реалізувати принцип «єдиного вікна» не лише декларативно, а й фактично.
2. Впровадження «Гібридної сервісності»: цифрова трансформація повинна супроводжуватися збереженням та модернізацією фізичних центрів надання соціальних послуг (ЦНАПів) із залученням соціальних менеджерів, які б допомагали громадянам у складних випадках. Потрібно законодавчо закріпити «право на людське втручання» у будь-яке автоматизоване рішення, що стосується припинення або обмеження соціальних прав.
3. Реформування бюджетних механізмів: ми пропонуємо запровадити систему захищених соціальних фондів («соціальних ескроу-рахунків») для категорій осіб, які особливо постраждали від війни. Також вбачається доцільним на рівні закону закріпити автоматичне включення всіх видів бойових доплат до бази розрахунку пенсій, що зніме навантаження на судову систему та відновить довіру ветеранів до держави.
4. Кіберзахист та етика даних: розробка протоколів етичного використання штучного інтелекту в соціальній сфері повинна стати частиною адаптації до стандартів ЄС (AI Act), що гарантуватиме прозорість алгоритмів та захист від несанкціонованого доступу до приватного життя громадян.

Реалізація цих пропозицій дозволить перетворити соціальне забезпечення із пасивного механізму розподілу коштів на активний інструмент підтримки та розвитку людського потенціалу України. Тільки поєднання правової чіткості, цифрової доступності та фінансової чесності дозволить збудувати модель «сервісної держави», яка буде відповідати викликам сучасності.

Висновки

Підсумовуючи вищенаведене, необхідно зазначити, що модернізація системи соціального забезпечення в Україні перебуває у точці біфуркації, де вибір між інерційним розвитком та радикальною трансформацією визначить стабільність держави на десятиліття. Проведене дослідження підтвердило, що перехід до моделі «сервісної держави» вимагає не лише впровадження програмного коду, а насамперед докорінної зміни філософії соціального права – від опікунства до партнерства та поваги до гідності особи.

Ми дійшли висновку, що цифрова трансформація є потужним антикорупційним та оптимізаційним інструментом, проте її імплементація без належних правових запобіжників створює нові ризики дискримінації. Встановлено, що бюджетні гарантії соціальних прав в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови мають ґрунтуватися на принципі пріоритетності захисту найбільш вразливих категорій громадян, що вимагає створення спеціалізованих фінансових механізмів, захищених від політичної кон'юнктури.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаються у дослідженні правових аспектів застосування штучного інтелекту для предиктивного аналізу соціальних потреб, розробці моделей недержавного соціального страхування як доповнення до бюджетних виплат, а також у деталізації механізмів повної безбар'єрності при відбудові соціальної інфраструктури. Тільки комплексний підхід, що

поєднує теоретичну глибину, технологічну досконалість та моральну відповідальність, дозволить Україні стати повноправним членом європейської соціальної сім'ї.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 01.03.2026).
2. Панченко А. О. «Соціальний захист» та «соціальне забезпечення»: до питання доцільності вживання термінів на основі дослідження англомовних джерел та досвіду окремих зарубіжних країн. *Редакційна колегія*. 2025. С. 475–478.
3. Пунтус Д. А. Принципи права соціального забезпечення: поняття та істотні ознаки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Вип. 2 (89). С. 183–187.
4. Галушко О. І. Гарантування гідного рівня життя особи як принцип права соціального забезпечення: дис. ... докт. філос.: 081 Право. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2025. 210 с.
5. Мельник Ю. До питання про гарантії соціальних прав людини в Україні. Приватно-правові та публічно-правові відносини: модернізація розвитку в умовах воєнного стану: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. Кропивницький, 2025. С. 34–37.
6. Черевко Н. Європейська соціальна хартія (переглянута) як фундаментальний документ забезпечення соціальних прав: історія та імплементація в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Т. 32. № 1. С. 191–204.
7. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення: 11.03.2026).
8. Трунова Г. А. Реалізація права на соціальний захист: ризики цифровізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Вип. 90. Ч. 2. С. 437–440.
9. Ліщук Н. В., Зінгер К. В. Аналіз організаційно-правового забезпечення здійснення видатків державного бюджету на соціальний захист і соціальне забезпечення. *Modern science: trends, challenges, solutions: materials of the VIth Int. sci.-pract. conf. Liverpool*, 2026. С. 393–397.
10. Карпич І. Реалізація державної політики у сфері соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2025. № 1 (14). С. 98–104.
11. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 11.03.2026).
12. Середа О. Г. Актуальні проблеми правового регулювання грошового забезпечення військовослужбовців у воєнний час. *Право і суспільство*. 2025. № 3. Т. 1. С. 154–159.
13. Шевчук О. М., Антонюк А. О. Право військовослужбовців на судовий захист щодо грошового забезпечення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2026. Вип. 1. С. 26–30.
14. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 168. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF> (дата звернення: 11.03.2026).

15. Доній А. І., Лісова К. С. Роль міжнародних організацій у сфері соціального забезпечення в умовах воєнного стану. Модернізація законодавства України в період воєнних викликів: проблематика та перспективи: зб. тез. Київ, 2025. С. 238–241.
16. Постанова Верховного Суду від 15.01.2024 у справі № 240/22910/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116245100> (дата звернення: 11.03.2026).

References

1. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 No. 254k/96-VR. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (accessed: March 1, 2026).
2. Panchenko A. O. "Social Protection" and "Social Security": On the Appropriateness of Term Usage Based on the Analysis of English-Language Sources and the Experience of Selected Foreign Countries. Editorial Board. 2025. Pp. 475–478.
3. Puntus D. A. Principles of Social Security Law: Concept and Essential Features. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Law Series. 2025. Issue 2 (89). Pp. 183–187.
4. Halushko O. I. Ensuring a Decent Standard of Living as a Principle of Social Security Law: PhD Thesis (Law, 081). Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 2025. 210 p.
5. Melnyk Yu. On the Guarantees of Social Human Rights in Ukraine. Private and Public Legal Relations: Modernization of Development under Martial Law: Proceedings of the 2nd All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. Kropyvnytskyi, 2025. Pp. 34–37.
6. Cherevko N. The European Social Charter (Revised) as a Fundamental Document for Ensuring Social Rights: History and Implementation in Ukraine. Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine. 2025. Vol. 32. No. 1. Pp. 191–204.
7. On Social Services: Law of Ukraine of January 17, 2019 No. 2671-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (accessed: March 11, 2026).
8. Trunova H. A. Realization of the Right to Social Protection: Risks of Digitalization. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Law Series. 2025. Issue 90. Part 2. Pp. 437–440.
9. Lishchuk N. V., Zinger K. V. Analysis of the Organizational and Legal Support of State Budget Expenditures on Social Protection and Social Security. Modern Science: Trends, Challenges, Solutions: Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference. Liverpool, 2026. Pp. 393–397.
10. Karpych I. Implementation of State Policy in the Field of Social Security of Internally Displaced Persons. Social Work and Social Education. 2025. No. 1 (14). Pp. 98–104.
11. On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons: Law of Ukraine of October 20, 2014 No. 1706-VII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (accessed: March 11, 2026).
12. Sereda O. H. Current Issues of Legal Regulation of Military Pay During Wartime. Law and Society. 2025. No. 3. Vol. 1. Pp. 154–159.
13. Shevchuk O. M., Antoniuk A. O. The Right of Military Personnel to Judicial Protection Regarding Monetary Support. Scientific Bulletin of Kherson State University. Law Sciences Series. 2026. Issue 1. Pp. 26–30.
14. On Certain Payments to Military Personnel, Rank-and-File and Commanding Officers, Police Officers and Their Families During Martial Law: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 28, 2022 No. 168. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF> (accessed: March 11, 2026).

15. Donii A. I., Lisova K. S. The Role of International Organizations in the Field of Social Security under Martial Law Conditions. Modernization of Ukrainian Legislation During Wartime Challenges: Issues and Prospects: Collection of Abstracts. Kyiv, 2025. Pp. 238–241.
16. Supreme Court Ruling of January 15, 2024 in Case No. 240/22910/22. Available at: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116245100> (accessed: March 11, 2026).